

Hogy kicsoda a most 80 esztendőös Mácza János, hogy mit alkotott, mint a forradalmi avantgarde írója, majd teoretikusa, hogy miként állott jobbról-balról jövő támadások keresztüztüében — erről ma már, szerencsére, nem kell külön szólni. Már sokat tudunk Máczáról, a „Ma” ifjú munkatársáról, Kassák Lajos felfedezettjéről, a kommunista emigránsról, különböző moszkvai főiskolák, majd végülis a Lomonoszov Egyetem professzoráról... Talán két esztendeje, hogy egy rövid, de tartalmas tévériport is képet adott a magyarul kissé már oroszos kiejtéssel beszélő, idős tudósról, aki azonban soha nem felejtette el magyar származását, és aki — többek mellett — Uitz Bélának is hű fegyvertársa volt harcaiban.

Az említett riportban meglepett Mácza János hangjának, mozgásának frissesége, pedig — hadd ismételjük meg — nemcsak az évek sokasága nyomta a vállát, hanem az is, hogy ezek az évek gyakran rendkívül kemények, minden idegrezdülést felszívók voltak. A most sugárzott, nemrégiben felvett, húszperces tévéműsor „cimszereplője” (valljuk meg őszintén) másfél év alatt bizony megőregedett. Testileg legalábbis. Közben ugyanis meghalt Mácza élettársa, és

Születésnap műsor Mácza Jánosról

az idős tanárnak meg kellett ismerkednie a nyugdíjazás sokkjával is... Hazudnánk, ha ezt nem mondanánk el, és hazudott volna Abonyi Antal kamerája is, ha elrejtí Mácza János fizikai állapotának fáradtságát...

Aminek megmutatása nemcsak reális volt, de költői is. Hiszen a 80 éves forradalmár szenvedélyes érdeklődése, s határozott kiállása azon felismerések mellett, amelyekhez küzdelmes élete során eljutott (például a modern technikának a művészetekre ható, azokat inspiráló, a „formalizmus” meg nem alapozott vádjával el nem hessegethető jelentősége mellett) annál szuggesztívebb volt, hogy mindez egy ilyen törekeny testből tört fel... A képernyőn egy beteg, idős embert láttunk, aki egy percig

sem volt unalmas, mert a gondolatok, amelyeket nem egyszerűen propagált, hanem amelyeket — szavakkal, időnként dadogó szavakkal — felmutatott: egészséges, fiatal gondolatok voltak. És felemelő volt hamiskás szerénysége is, az a huncut félmosoly, amely amikor suhant végig az arcán, amikor életéről kérdezték a jelek szerint karosszékből már nem igen felemelkedőt. Mácza János — most is utaltrá — egykor konfliktusba keveredett Kassák Lajossal. Ám abban is, hogyan kell egy dühös vagy rezignált negyedmozdulattal egész korszakokat jellemezni, feltétlenül tanítványa maradt egykori mesterének.

Szójának biggyesztéseiben, szemének felragyogásaiban, de az orrán függő szemüvegben, vagy akár kopaszágában, ráncaiban, szóval egész „nagyapás” és mégis kamaszos lényében annyi közvetlenség volt, annyi személyesség és egyben már személyiség is, hogy ha nem tiszteltük volna végre kezünkbe került műveit, már csak e műsorban felvillantott személyéért is szeretnünk kellene a hajdani „maitá”-t. Alkinek — ahogyan ez most is dokumentálódott — a ma számára is van értelmi és érzelmi üzenőnivalója.

ANTAL GÁBOR